

3.2 Sujungiamieji ir prijungiamieji sakiniai

Praėjusioje pamokoje jau prisiminėte, kas yra sudėtinis sakiny, kokios yra sudėtinių sakinių rūšys, kuo skiriasi sudėtiniai sujungiamieji ir prijungiamieji sakiniai. Šioje pamokoje aiškinsitės, kokie yra sudėtinio sujungiamojo sakinio tipai, jungimo būdai ir skyryba, prisiminsite prijungiamojo sakinio dėmenis, prijungiamojo sakinio šalutinių dėmenų rūšis, prijungiamųjų sakinių skyrybą.

Sujungiamieji sakiniai

Sakiny, sudarytas iš kelių savarankiškų dėmenų, jungiamų sujungiamaisiais jungtukais ar jungiamaisiais žodžiais, vadinamas **sudėtinu sujungiamuoju sakiniu**.

1 užduotis. Remdamiesi apibrėžimu, papildykite sudėtinio sujungiamojo sakinio požymių sąrašą.

1 požymis: *sujungiamasis sakiny turi* _____

2 požymis: *sujungiamojo sakinio dėmenys yra* _____

3 požymis: *sujungiamojo sakinio dėmenys yra sujungti* _____

2 užduotis. Remdamiesi mąstymo žemėlapiu, papildykite sudėtinių sujungiamųjų sakinių aprašą.

Sudedamojo sujungimo

*ir, bei, ir ... ir, nei ... nei,
tai ... tai, tiek ... tiek,
čia ... čia*

Pasakomi vienu metu ar vienas po kito vykstantys veiksmai ar reiškiniai.

Paremiamojo sujungimo

*tad, taigi, todėl, dėl
to, užtat, užtai*

Dėmenis sieja priežastinis ryšys.

Gretinamojo ir priešinamojo sujungimo

*o, bet, tačiau, tik,
tiktai, vis dėlto*

Vieno dėmens turinys priešinamas kito dėmens turiniui arba su juo gretinamas.

Skiriamąjo sujungimo

*ar, arba, ar ... ar,
arba ... arba*

Dėmenys informuoja apie faktus ar įvykius.

Prasminiai dėmenų santykiai

Prasminiai dėmenų santykiai

Sudėtinių
sujungiamųjų
sakinių tipai

3.2 Sujungiamieji ir prijungiamieji sakiniai

3. Sugalvokite sujungiamųjų sakinių pagal pateiktas schemas.

Pirmas dėmuo , todėl antras dėmuo .

Pirmas dėmuo , bet antras dėmuo .

Pirmas dėmuo ir antras dėmuo .

4. Įtvirtindami sujungiamųjų sakinių skyrybą, įrašykite praleistus skyrybos ženklus. Skyrybą patikrinkite su klasės draugais.

Sujungiamųjų sakinių dėmenys, susieti: a) priešinamaisiais ir paremiamaisiais jungtukais ar jų paskirtį turinčiais žodžiais **o, bet, tačiau, tik(tai), vis dėlto, (per) tai, užtai, užtat(ai), tad, todėl** ir kt., b) jungtukų ir jungiamųjų žodžių samplaikomis **o vis dėlto, bet vis dėlto, bet užtat** ir kt., yra **atskiriami kableliu** (rečiau **kabliataškiu**).

Lietuviškų tautinių šokių kolektyvas.
www.anglija.lt nuotrauka

1. Jau sutemo o mėnulio vis dar nematyti. 2. Jis šaukte šaukė bet niekas jo negirdėjo. 3. Visi dirbo savo darbus tik jis vienas debesis skaitė. 4. Lietuvių čia gyvena nedaug tai negali atsidžiaugti jų sutikęs. 5. Barbora lankė liuanistinę mokyklą todėl gerai mokėjo lietuvių kalbą. 6. Savo tėvynę jie mylėjo vis dėlto grįžti dar neketino. 7. Lietuviškai vaikai kalbėjo nedrąsiai bet užtat smagiai šoko lietuviškus šokius, iš širdies lietuviškas dainas dainavo. 8. Aš girdžiu tave kalbant tačiau tu manęs nepažįsti. 9. Išminčiai sakė: „Žmogus yra tėvynėje o tėvynė yra jame.“ 10. Viktorija Daujotytė teigia: „Tėvynė kaip motina pirmiausia žmogui duoda o tik paskui ima.“

Remdamiesi „Frazeologijos žodynu“ (žr. **Naudingos nuorodos**) ir bendradarbiaudami, paaiškinkite šiuos frazeologizmus.

Debesis skaityti – _____

Iš širdies – _____

3.2 Sujungiamieji ir prijungiamieji sakiniai

! **Sujungiamųjų sakinių dėmenys, sujungti:** a) kartojamais sudedamaisiais jungtukais ir jų paskirtį turinčiais žodžiais *ir ... ir, nei ... nei, čia ... čia* ir kt., b) kartojamais skiriamaisiais jungtukais *arba ... arba, ar ... ar*, yra atskiriami kableliais.

1. Nei jis kalbėjo nei aš jį šnekinau. 2. Arba tu vesk arba aš rodysiu kelią. 3. Ir eina pilkos dienos ir slenka juodos naktys. 4. Čia pro šalį praeina būrys jaunuolių čia praūžia troleibusas čia sucypia automobilių stabdžiai čia nuaidi Katedros bokšto varpai. 5. Jurgio ir širdis gera ir rankos auksinės. 6. Ar yra žinių iš Lietuvos ar šiaip kas laišką parašė? 7. Ir jis kaip saujoje gyveno ir jo giminės vargo nematė. 8. Dažnai sakoma: „Tėvynėje ir saulė skaisčiau šviečia ir žolė ryškiau žaliuoja.“

 Remdamiesi „Frazeologijos žodynu“ (žr. *Naudingos nuorodos*) ir bendradarbiaudami, paašškinkite frazeologizmus.

Auksinės rankos – _____

Kaip saujoje – _____

Vargo nematyti – _____

! **Sujungiamojo sakinio dėmenys, sujungti nekartojamais jungtukais *ir, nei, ar, arba*, gali būti atskiriami kableliu, jei norima parodyti jų prasminį ir intonacinį savarankiškumą.**

Pagal Valstybinę lietuvių kalbos komisiją „Lietuvių kalbos skyrybos taisyklės“

5. Įsivaizduokite, kad dalyvaujate bendraamžių apklausoje. Atsakydami į klausimus, užrašykite 3–5 sujungiamuosius sakinius su pasirinktais jungtukais ir jungiamaisiais žodžiais. Atkreipkite dėmesį į skyrybą.

*ir, ir... ir, nei... nei,
tai ... tai*

*o, bet, tačiau, tik, vis
dėlto, vis tiek, užtat*

*ar, arba, ar ... ar,
arba ... arba*

*todėl, tad, dėl to, tai,
taigi...*

1. Ar jūs ir jūsų tėvai dažnai vykstate į Lietuvą?

Pvz.: Mano tėvai dažnai vyksta į Lietuvą, o aš rečiau. Ir mano tėvai dažnai vyksta į Lietuvą, ir aš dažnai joje lankausi.

2. Ar jums ir jūsų tėvams yra tekę dalyvauti Dainų ir šokių šventėje?

3. Ar jūsų tėvai moka lietuviškų dainų? O jūs?

4. Ar mokate savo šalies dainų? O jūsų tėvai?

5. Ką jūs laikote savo tėvyne? O jūsų tėvai?

3.2 Sujungiamieji ir prijungiamieji sakiniai

Prijungiamieji sakiniai

Sakinys, sudarytas iš dviejų ar daugiau nesavarankiškų dėmenų, sujungtų prijungiamaisiais jungtukais ar jungiamaisiais žodžiais, vadinamas **sudėtinu prijungiamuoju sakiniu**. Vienas prijungiamojo sakinio dėmuo kelia klausimą ir vadinamas **pagrindiniu dėmeniu**, kitas atsako į keliamą klausimą ir vadinamas **šalutiniu dėmeniu**.

4 užduotis. Remdamiesi apibrėžimu, užbaikite sudėtinio prijungiamojo sakinio požymių sąrašą.

1 požymis: *prijungiamasis sakiny*s turi _____

2 požymis: *prijungiamojo sakinio dėmenys* yra _____

3 požymis: *prijungiamojo sakinio dėmenys* yra *sujungti* _____

5 užduotis. Remdamiesi bendraamžių sudaryta lentele, papildykite sudėtinių prijungiamųjų sakinių aprašą.

Klausimai	Atsakymai
Kaip šalutiniai prijungiamojo sakinio dėmenys jungiami prie pagrindinio dėmens?	Prijungiamaisiais jungtukais ir jungiamaisiais žodžiais: <i>kad, jog, ar, nes, kadangi, jei, jeigu, nors, kai, kada, kol, vos, kaip, lyg, tartum, juo ... juo, juo ... tuo, kuo ... tuo, kad ir, kai tik, vos tik; kuris, katras, kas, koks; kada, kodėl, kur, kiek, kaip...</i>
Į kokius klausimus atsako šalutiniai sakiniai?	Šalutiniai sakiniai atsako į sakinio dalių klausimus: <i>kas? ko? kam? ką? kuo? koks? kur? kada? kaip? kiek? kodėl?</i> ir kt.
Kaip atpažinti šalutinį sakinį?	Reikia pasitikrinti: a) ar sakinys prasideda prijungiamuoju jungtuku arba jungiamuoju žodžiu; b) ar gramatiškai priklauso nuo pagrindinio dėmens, t. y. atsako į klausimą; c) ar turi tarinį.
Kokios yra šalutinių dėmenų rūšys?	Šalutinių dėmenų yra tiek, kiek yra sakinio dalių, todėl skiriamos šios šalutinių dėmenų rūšys: veiksnio, tarinio, papildinio, pažyminio, aplinkybių (vietos, laiko, būdo ir kt.).

Dažnai klausama (ko?), *ką* žmogui reiškia tėvynė.

Pagrindinis dėmuo kelia klausimą.

Šalutinis dėmuo prasideda jungiamuoju žodžiu, atsako į klausimą, turi tarinį.

3.2 Sujungiamieji ir prijungiamieji sakiniai

Sudėtinių prijungiamųjų sakinių aprašas

Sudėtinį prijungiamąjį sakinį sudaro pagrindinis dėmuo ir _____.

Šalutinis dėmuo prie pagrindinio jungiamas prijungiamaisiais jungtukais ir _____

_____, pvz.: _____.

Šalutiniai dėmenys atsako į visus sakinio dalių klausimus: _____

_____. Skiriamos šios šalutinių dėmenų rūšys: _____

Šalutinį dėmenį padeda atpažinti šie požymiai: 1. _____

_____ ; 2. _____ ;

3. _____.

6 užduotis. Bendradarbiaudami atlikite užduotis su sudėtiniais prijungiamaisiais sakiniiais.

1. Sugalvokite sakinių pabaigas ir, atkreipę dėmesį į klausimus, skliaustuose nurodykite šalutinio dėmens rūšį.

1. Buvo aišku (kas?), **kad** jis _____
(_____).

2. Jis nežino (ko?), **ar** _____
(_____).

3. Vieta (kuri vieta? kokia vieta?), **kur** žmogus gimė, yra _____
(_____).

4. **Koks** žmogus (koks toks?), tokia jo _____
(_____).

5. **Kur** auga tankūs miškai (kur?), ten _____
(_____).

Šalutinis sakinyss gali būti sakinio pradžioje, viduryje arba pabaigoje.

2. Pabraukite šalutinį sudėtinių prijungiamųjų sakinių dėmenį ir įrašykite klausimą, į kurį jis atsako. Atkreipkite dėmesį į užuominas.

1. Netrukus paaiškėjo (.....), **kas** čia vyksta.

2. **Ką** pasėsi, tas išdygs (.....).

3. Klausimas buvo toks sudėtingas (.....), **kad** niekas į jį neatsakė.

4. **Koks** žmogus, tokia jo tėvynė (.....).

5. Reikia džiaugtis (.....), **kad** vaikai domisi lietuvių kalba.

6. Tik pats žmogus žino (.....), **ką** jam reiškia tėvynė.

7. Kiekvienas džiaugiasi turėdamas draugą (.....), **kuriuo** gali pasitikėti.

8. Tėviškė yra ta vieta (.....), **kur** žmogus gimė.

9. **Kol** gyveni, tol mokaisi (.....).

10. **Kur** mūsų nėra, ten upės pienu plaukia (.....).

11. **Kaip** paukščiai giedoja, taip ir paukšteliai gieda (.....).

12. Į lietuvių bendruomenės susitikimą atvykau (.....), **nes** norėjau susitikti su kitais lietuviais.

3.2 Sujungiamieji ir prijungiamieji sakiniai

3. Sugalvokite prijungiamųjų sakinių pagal pateiktas schemas.

Pagrindinis dėmuo , nes šalutinis dėmuo .

Pagrindinis dėmuo , kai šalutinis dėmuo .

Kadangi šalutinis dėmuo , pagrindinis dėmuo .

---

4. Įtvirtindami prijungiamųjų sakinių skyrybą, įrašykite praleistus skyrybos ženklus. Skyrybą pasitikrinkite su klasės draugais.

! Šalutinis prijungiamojo sakinio dėmuo išskiriamas kableliais, retai – brūkšniais.

1. Kalba yra lieptas kuriuo susisiečia dvasia su dvasia, protas su protu, žmogus su žmogumi. 2. Kol gyva kalba tol gyva tauta. 3. Kai sunyksta kalba sunyksta ir tauta. 4. Jeigu ir išgirstų ar pasikeistų kas nors? 5. Lietuvių kalbai teko be galo sunkus ir dramatiškas likimas nes per ją ritosi niūrūs germanizacijos, polonizacijos ir rusifikacijos šimtmečiai. 6. Teigiama kad daug kas norėjo ištirpinti, sunaikinti, amžiams nugramzdinti į praeitį didžiausią mūsų tautos turtą. 7. Kadangi lietuvių tautos dvasia išliko nepalaužta iki šių dienų išliko ir lietuvių tauta, ir lietuvių kalba.

Pagal Evaldą Jakaitienę „Lietuviškai apie Lietuvą“

! Šalutinis sakinio dėmuo išskiriamas kartu su pabrėžiamaisiais ar aiškinamaisiais jungiamaisiais žodžiais arba žodžių junginiais bei samplaikomis **būtent, ypač, juoba, juolab, juo labiau, tuo labiau, nebent, bent jau, tai yra, vis tiek**, retai pasitaikančiu **destis** ir pan.

Pagal Valstybinę lietuvių kalbos komisiją „Lietuvių kalbos skyrybos taisyklės“

1. Vilniaus miesto įkūrimo laiką slepia amžių migla juo labiau kad niekas nežino tikros jo gimimo datos. 2. Pirmą kartą istoriniuose šaltiniuose Vilnius paminėtas 1323 metais tai yra kai valdė kunigaikštis Gediminas. 3. Miestas atsirado kur kas anksčiau tuo labiau kad apie tai tvirtina istoriniai šaltiniai. 4. Niekas nebesiginčija: globalizacija yra paveikusi mūsų jauseną, sąmonę ir elgseną ypač kai mąstome apie keliones, mokslo ir technikos laimėjimus. 5. Tuos medžius reikia sodinti toliau vienas nuo kito bent jau kad jie geriau augtų ir vienas kitam netrukdytų.

5. Iššifruokite sakinį ir sudėkite reikiamus skyrybos ženklus.

---

ne ten tėvynė kur tėvynė
kur gera bet ten gera
kur tėvynė

Rašymui

A series of horizontal lines for writing, consisting of 20 evenly spaced lines across the page.